SIVILOMBUDSMANNEN

Barn og unge i psykisk helsevern

Kontrollkommisjonskonferansen 20. november 2020
Avdelingssjef Helga Fastrup Ervik

Besøk til døgnposter for barn innen psykisk helsevern

- **Tre besøk med rapporter offentliggjort i 2020**
  - **Helse Stavanger HF, Avdeling for barn og unge**
  - **Sykehuset Levanger, Avdeling for barne- og ungdomspsykiatri, Seksjon BUP sengepost**
  - **St. Olavs hospital, Barne- og ungdomspsykiatrisk klinikk, Seksjon Lian**
- **Funn viser stor variasjon i hvordan barn og unge ivaretas**
  - **Tilrettelegging av lokaler og omgivelser**
  - **Omfang av inngripende tvang**
  - **Barns medvirkning**
  - **Kontroll- og tilsynsvirksomhet**

Barns sårbarhet

- Barn som blir innlagt mot sin vilje er ekstra sårbare

- I utviklingsfase kognitivt og emosjonelt
  - Trygg omsorgssituasjon viktig: En del barn med psykiske helseutfordringer mangler dette
  - Traumeperspektiv

- Tvangsinnleggelse kan ha negativ påvirkning på barns psykiske helse og kognitive utvikling
  - Kan forsterke symptomer
  - Dårlig utgangspunkt for samarbeid og endring

- Inngripende tvangstiltak kan påføre psykiske og somatiske skader

- Tvangsinnleggelse og behandling av barn krever <u>en høy grad</u> av beskyttelse og ivaretakelse

Barns menneskerettigheter når de innlegges mot sin vilje

- Alle barn som fratas friheten, skal behandles med menneskelighet og respekt for sin verdighet
    - Det må tas hensyn til barnets behov i forhold til alderen (BK artikkel 37 c)
- Et særlig krav på beskyttelse av sin personlige integritet (Grunnloven § 104 tredje ledd)
- Er barn berørt, skal det mindre til før forbudet mot umenneskelig eller nedverdigende behandling brytes
- Alle barn som er innlagt på helseinstitusjon har rett til å bli hørt i spørsmål som gjelder dem selv (BK artikkel 12)
- Barnets beste skal være et grunnleggende hensyn (BK artikkel 3 nr. 1)
- FN har laget egne regler for beskyttelse av barn som er fratatt friheten (Havanareglene)

Våre funn: behov for bedre rettssikkerhet ved inngripende tvang

- Menneskerettighetene: Inngripende tvang kun ved overhengende fare for skade
  - Strenge krav til dokumentasjon for at tiltaket var helt nødvendig (EMD)

- Psykisk helsevernloven gir adgang til å bruke sterke legemidler i akuttsituasjoner overfor alle barn
  - Barn over 16 år: mekaniske tvangsmidler og isolering
  - Belter og isolering for å hindre skade på gjenstander er tillatt

- Noen barn blir utsatt for inngripende tvangsbruk i BUP

  - Lovstridig bruk av belter og isolering overfor barn under 16 år

  - Barn under 16 år brakt til sykehus av politiet iført spyttehette og beltelagt der med svak dokumentasjon

  - Langvarig skjerming med gjentatte tilfeller av fysisk maktbruk

  - Behandling med tvang uten tilstrekkelig kompetanse og opplæring

  - Behov for klare rutiner for å forebygge vold og overgrep i sengepostene

God praksis for å ivareta barns behov

- Noen steder lykkes godt med behandling til barn som ivaretar grunnleggende rettigheter

- Levanger BUP sengepost: trygge og omsorgsfulle rammer for barn
  - Valgt å ikke være godkjent for tvang - positive konsekvenser
  - Lokaler uten sterkt sikkerhetspreg
  - Utgangsdøra til posten var ulåst
  - Lokaler med svært hyggelig innredning og en hjemlig atmosfære
  - Godt og variert aktivitetstilbud som ungdommene kunne påvirke
  - God informasjon til barn
  - Barna ble i stor grad hørt og fikk være med å bestemme
    - Systematisk arbeide for å sikre at alle barn som var uenige i innleggelsen

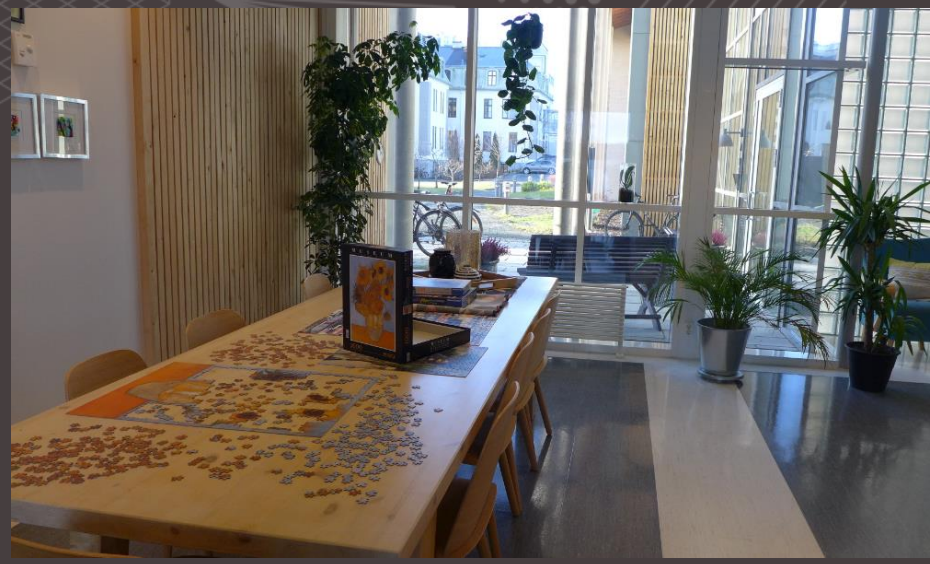

Klage- og tilsynsordninger tilpasset barns behov

- Effektive klage- og tilsynsordninger er avgjørende for å ivaretas barns rettssikkerhet
  - Kontrollkommisjonene og Fylkesmannsembetene
- Klage- og tilsynsorganer ser ut til å jobbe ganske ulikt med barn og unge
- Kommisjoner som ikke pleier å oppsøke sengeposten der barna oppholder seg
  - øker risiko for at kritikkverdige forhold ikke oppdages
- Ulik grad av tilpasning til barns behov
- Noen kommisjoner har snever forståelse av rollen (f.eks. ikke mene noe om lokalene)
- Noen sykehus og kommisjoner mangler rutiner som sikrer at det blir fanget opp om barn er uenige i innleggelse.
  - Fylkesmannen i Rogaland med god oppfølging av sykehusets bruk av tvangsmidler og skjerming
  - Kommisjoner med organisering godt tilpasset barns behov (bl.a. barnevennlig informasjon)

Behov for lovgivning som bedre ivaretar barn

- Psykisk helsevernloven gir ikke gir god nok beskyttelse av barns integritet og rettssikkerhet
  - Uklart hvordan enkelte regler skal brukes overfor barn
  - Dagens regler gir gjennomgående et svakt vern for barn mot integritetskrenkelser
  - De grunnleggende rettighetene i FNs barnekonvensjon er ikke innarbeidet i loven
    - Menneskerettsloven dekker, men krevende for helsepersonell å sette dette ut i praksis
  - Grunnleggende rettssikkerhetsproblem: tvang overfor barn under 16 år regnes ikke juridisk som tvang
    - Samtykke fra foreldre tilslører barnets egen vilje
    - Lovens strenge regler om tvangsinnleggelse gjelder ikke for barn under 16 år
    - Heller ikke skjerming, sondeernæring eller tvangsmedisinering regnes som tvang under 16 år
  - Vanskelig å holde oversikt over tvangsbruken uten vedtak
  - Ikke vedtak → ingen klagerett for barna
- Tvangslovutvalget: fremmet viktige forslag til endringer

Kontrollkommisjonenes virksomhet i starten av covid-19 pandemien

- Sivilombudsmannen kartla kommisjonenes håndtering av pandemien ca mai 2020 – takk for svar!
- Klagebehandling stort sett gjennomført som planlagt
- Dokumentkontroll stort sett upåvirket
- Velferdskontroller ble vanskeligere fordi en ikke fikk være til stede fysisk
- Erfaringer med konsekvenser av pandemien for pasientene?
  - Krevende med aktivitetstilbud og kontakt med pårørende
- Gode praksiser
- Læringspunkter for en eventuelt ny smittebølge?